

Бейшеналиев А.Б.

АКШ МАМЛЕКЕТИ МЕНЕН КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ОРТОСУНДАГЫ  
АСКЕРИЙ КЫЗМАТТАШТЫГЫНДАГЫ АЙРЫМ КӨЙГӨЙЛҮҮ МАСЕЛЕЛЕР

Бейшеналиев А.Б.

НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМНЫЕ ВОПРОСЫ ВОЕННОГО СОТРУДНИЧЕСТВА  
МЕЖДУ США И КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКОЙ

A.B. Beyshenaliev

WORRYING ISSUES IN THE MILITARY RELATIONS BETWEEN  
THE USA AND THE KYRGYZ REPUBLIC

УДК:372/27.(004)/(575.2)

Кыргызстан жана Америка Кошмо Штаттарынын ортосундагы аскерий кызматташтыктар изилденип жазылган бул макалада негизинен «Манас» аба майданындагы антитеррористтик коалицияга мүчө мамлекеттер курган авиа база тууралуу сөз болду. Өлкө ичиндеги саясий көз караштардан улам ал базанын статусунун өзгөртүлүшү жана эки өлкөнүн ортосундагы келишимдер камтылды. Жалпысынан эки өлкө ортосундагы жалпы аскерий мамилесинин проблемалары көрсөтүлүп берилди.

**Негизги сөздөр:** көп векторлуу дипломатия, дискуссиялардын предмети, экстерриториалдуулук укугу, кол тийбестик статусу.

Эта статья в основном сосредоточена на отношениях между США и Кыргызской Республикой, особое внимание уделяется авиабазе «Манас», используемой антитеррористической коалицией. Также двусторонние отношения между двумя странами и изменения статуса базы из-за разных политических взглядов в стране. В более широком смысле, описаны военные отношения обеих стран и некоторые тревожных вопросы.

**Ключевые слова:** многовекторная дипломатия, предмет обсуждения, экстерриториальный закон, статус неприкосновенности.

This article generally focuses on the military relations between the USA and the Kyrgyz Republic, particular attention is paid on Manas Air base used by antiterrorist coalition. Furthermore, the bilateral relations between the two countries and the alteration of the status of the base due to different political views in the country are analyzed. More broadly, written the overall military relations of both countries and some disturbing issues.

**Key words:** multi-vector diplomacy, the subject of discussions, extraterritorial law, law- immunity status.

АКШ-Кыргызстан эки жактуу кызматташтыгынын экинчи этабы эл аралык терроризм менен күрөшүү, тагыраак айтканда, Афганистанга коалициялык күчтөрдү жайгаштыруу менен байланышканы айтылды. Жалпы жонунан АКШ-Кыргызстан ортосундагы аскерий кызматташтык «Манас» авиабазасы менен тыгыз байланыштуу.

«Манас» 2001-2009-жылдары АКШнын антитеррористтик коалициясынын Кыргызстандагы авиабазасы<sup>1</sup>, 2009-2014-жылдары АКШ аба-аскер

күчтөрүнүн транзиттик жүк ташуу Борбору<sup>2</sup>. Бул объект Бишкек шаарынан түндүк-батыш тарапка 23 км алыстыкта жайгашып, 1970-жылдардын ортосунда курулган эл аралык «Манас» аэропортунун аймагында орун алган. 2014-жылдын июль айында авиабаза жабылып, анын территориясы менен инфраструктурасы Кыргызстандын Улуттук гвардиясына өткөрүлүп берилген<sup>3</sup>.

АКШнын куралдуу күчтөрүнүн Heartlandдин түштүк чегинде орун алган Кыргызстандын аймагында жайгашып, тамырын терең жайып бара жатышы өзүн Heartlandдин кожоюну деп сезген Орусия Федерациясынын жүрөгүн түпөйлү кыла баштаган. Натыйжада, 2003-жылы Бишкекте коллективдүү коопсуздук тууралуу Келишимдин Уюмунун (ККУ); Организация договора о коллективной безопасности - ОДКБ) оперативдүү штабы жайгаштырылып, КМШнын (СНГ) Антитеррористтик борборунун филиалы ачылган<sup>4</sup>. 2003-жылдын 22-сентябрында орусиялык аскерий базасынын Кыргызстандагы статусу жана анын жайгашуу шарттары тууралуу Келишимге кол коюлуп<sup>5</sup>, аталган Келишим 2013-жылдын 7-майында Орусия Федерациясынын №74-ФЗ федералдык мыйзамы менен ратификацияланган<sup>6</sup>. 2003-жылдын 23-октябрында Орусия Федерациясы жана Кыргыз Республикасынын президенттеринин катышуусу менен Кант шаарынын аскерий аэродромунун негизинде ККУнун (ОДКБ) ыкчам кыймылдагы

<sup>2</sup> Военная база в Манасе стала Центром транзитных перевозок. ОРУЖИЕ РОССИИ. 24 июня 2009 //

<sup>3</sup> Авиабаза Пентагона в Киргизии официально закрылась //

<sup>4</sup> ОДКБ // [www.dkb.gov.ru/a/c.htm](http://www.dkb.gov.ru/a/c.htm); Организации Договора о коллективной безопасности // [www.regnum.ru](http://www.regnum.ru) Тематические новости

<sup>5</sup> Министры обороны КР и РФ подписали соглашение о статусе и условиях пребывания российской военной базы (список соглашений) // <http://kabarlar.org/?newsid=268>; Соглашение между Российской Федерацией и Киргизской Республикой о статусе и условиях пребывания объединенной российской военной базы на территории Киргизской Республики//docs.cntd.ru/document/902383846;

<sup>6</sup> В. Путин подписал закон о ратификации соглашения об условиях пребывания в Кыргызстане объединенной российской военной базы // <http://kabarlar.org/?Newsid=9786>;

<sup>1</sup> «Манас» сменил вывеску. НВО.2009-06-26 //;

Коллективдүү күчтөрүнүн (ЫККК; Коллективные силы быстрого развертывания - КСБР) авиациялык компоненти ачылган<sup>7</sup>. ЫККК (КСБР) оперативдүү жооп берүүнүн Коллективдүү күчтөрү (ОЖБК; Коллективные силы оперативного реагирования - КСОР) деп атын өзгөрткөн<sup>8</sup>. Аталган уюмдун атынын өзгөрүшү аны чөлкөмдөгү жагдайды дестабилдештирип жиберүүчү күчтөргө, ошондой эле, АКШ куралдуу күчтөрүнө карата оперативдүү жооп берүүгө жөндөмдүү аскерий бөлүккө айландыруу менен байланышкан реформаны туюнткан. Натыйжада, Канттагы орусиялык авиабаза радикалдуу түрдө кайрадан түзүлүп, ал жерде жайгашкан авиациялык техника олуттуу түрдө жаңылана баштаган.

Жогоруда айтылгандай, Афганистандагы аскерий операцияларга байланыштуу 2000-жылдан тартып АКШнын постсоветтик Борбор Азия чөлкөмүнө, анын ичинде, Кыргызстанга болгон кызыгуусу күч ала баштаган. Анын үстүнө, өз өлкөсүнүн ичиндеги көйгөйлөргө буйдалып калган Москванын бекем чегелинен бошоно түшкөн Борбор Азия республикалары АКШ саясатын кызуу колдоого алган эле. Учурдан пайдаланып, АКШ Афганистанга Батыштан келген жүктөр менен аскерий контингентти жеткирүү максатында Кыргызстандын аймагында аскерий база ачат.

2001-жылдын 18-декабрында «Манас» антитеррористтик коалициянын алгачкы учактары (самолеттору) аэропортко жайгашкан. Ошентип, 2001-жылдын декабрь айынан тартып авиабаза өкмөттөр аралык макулдашууларга ылайык базаны ижаралоо (арендалоо) мөөнөтү бир жылдык мөөнөт менен түзүлүп, андан соң келишим автоматтык түрдө дагы жаңы мөөнөттөргө улантылып, «Манас» антитеррористтик коалиция күчтөрү тарабынан активдүү пайдаланыла баштаган. 2005-жылы Өзбекстан Карши-Ханабад шаарындагы аналогдуу америкалык базаны жаап салганга байланыштуу «Манас» аэропортундагы базанын мааниси бир кыйла өскөн.

Айта кетчү жагдай, кыргыз тарап Бишкектеги «Манас» аэропортуна америкалык базаны жайгаштыруу тууралуу чечимди КККУнун (ОДКБ) курамына кирген мамлекеттер менен кеңешмелерди (консультацияларды) өткөргөндөн кийин гана кабыл алган. Кант шаарында жайгашкан орусиялык жана «Манас» аэропортуна орун алган америкалык аскерий базалар өз мандатынын ар кандайлыгы менен айырмаланат. Эгерде, орусиялык авиациялык компонент КККУнун (ОДКБ) курамына кирген мамлекеттердин көп жактуу келишимдеринин чегиндеги оперативдүү жооп берүүнүн Коллективдүү күчтө-

рүнүн (ОЖБК; Коллективные силы оперативного реагирования - КСОР) аскерий базасы болсо, «Манас» эл аралык аэропортунун бир бөлүгү Афганистандагы аскерий операцияларды жүргүзүү үчүн гана коалиция күчтөрү тарабынан расмий түрдө убактылуу ижарага алынган.

Алгач авиабаза 2001-жылдын 11-сентябрында Нью-Йорк шаарындагы Бүткүл дүйнөлүк соода борборуна болгон террористтик соккудан кийин куткаруу операцияларын жүргүзүп жаткан учурда курман болгон нью-йорктук өрт өчүрүүчүлөр кызматынын жетекчиси Питер Гансинин урматына аталган. Бирок, АКШ аба-аскер күчтөрүнүн эрежелери боюнча АКШнын аймагынан сырткары жайгашкан америкалык аскер базалары америкалык жарандардын урматына атала албагандыктан, кийинчерээк ал «Манас» авиабазасы деп атын өзгөрткөн<sup>9</sup>.

2001-жылы америкалык куралдуу күчтөр Афганистанга кирээр алдында «Манас» авиабазасына АКШнын шериктештери (союздаштары) болгон өлкөлөрдүн бир нече самолёттору жайгаштырылган. Алгач коалициянын курамы 12 өлкөдөн туруп, АКШ аба-аскер күчтөрүнөн сырткары француздук (КС-135 үч май куюучу самолёт) жана испан (С-130 аскер-транспорттук самолёту) аба-аскер күчтөрүнөн куралган эле.

«Манас» транзиттик Борбору Афганистандагы операцияларды жүргүзгөн Коопсуздукка Көмөк көрсөтүүнүн Эл аралык күчтөрүнүн (Международные Силы Содействия Безопасности - МССБ) аскерий негизги авиамобилдик борбору болуп эсептелген жана Афганистанга карай жана Афганистандан бери багыттагы маршрут боюнча персонал менен жүктөрдү ташуучу негизги пунктка айланган. Бул пункт аркылуу ай сайын 15 000 аскер кызматкери жана 500 тоннадан ашык жүк ташылган.

АКШ мамлекети Коопсуздукка Көмөк көрсөтүүнүн Эл аралык күчтөрүн (Международные Силы Содействия Безопасности – МССБ) – Афганистандын өкмөтүнө кенен ыйгарым укуктарды жана өлкө ичиндеги чоң таасирди берүү аркылуу Афганистандагы турукташуусуна (стабилдүүлүгүнө) жана анын калыбына келишине шарттарды түзүү маскатын көздөп, Бирикке Улуттар Уюмунун атайы мандатына ээ болгон миссия катары баалайт. «Манас» авиабазасында жайгаштырылган персонал Афганистанда жайгашкан аскерий персонал менен аскер операцияларын колдоо үчүн аба жүктөрүн жөнөтүү, самолетторго абадан май куюу, аэромедициналык эвакуация, аба аркылуу стратегиялык мааниге ээ пассажирлер менен жүктөрдү ташуу иштерин аткаруу менен МССБ менен Коалициялык Күчтөргө ар тараптан колдоо көрсөтүп турган.

Жалпы жонунан, авиабазада 1500 адамга чейин кызматкерлер эмгектенген. Алардын 1000ге чукулун АКШнын аскерий кызматкерлери, 200гө жакын

<sup>7</sup> Коллективные силы быстрого развертывания // [www.dkb.gov.ru/g/1.htm](http://www.dkb.gov.ru/g/1.htm); ВЕДОМОСТИ - Что такое КСБР? Экономический онлайн // [www.vedomosti.ru/glossary/КСБР](http://www.vedomosti.ru/glossary/КСБР); КСБР обретают крылья. Россия наращивает военное // [www.centrasia.ru/newsA.php?st=1050699780](http://www.centrasia.ru/newsA.php?st=1050699780)

<sup>8</sup> Коллективные силы оперативного реагирования // [ru.wikipedia.org/.../Коллективные\\_силы\\_оперативного\\_реагирования](http://ru.wikipedia.org/.../Коллективные_силы_оперативного_реагирования)

<sup>9</sup> Rumsfeld Wraps Up Middle East, Central Asia Trip in Kyrgyzstan //

адамды Испания, Франция өндүү ар кыл өлкөлөрдөн келген контингент, 300дөй адамды жарандык персонал болуп саналган америкалыктар түзгөн. Мындан сырткары, Кыргызстандын болжол менен 2000 жараны базага айдоочу, тазалоочу, ар кыл жумуштарды аткарган жумушчу катары жалданышкан<sup>10</sup>. Манаста иштеген кыргыз жарандары айына 500 АКШ доллары өлчөмүндөгү айлык акы алышат. Бул болсо республикадагы орточо айлык акыдан 2,5 эсе көптүк кылат.

Ырасталбаган маалыматтар боюнча 2004-жылы АКШ мамлекети Кыргызстанга «Манас» авиабазасына AWACS алыстан радиолокациялык таап алуу самолётторун (самолеты дальнего радиолокационного обнаружения) жайгаштыруу өтүнүчү менен кайрылат. Кыргызстан өлкөнүн аймагына америкалык чалгынчы самолётторду жайгаштыруу Афганистанда жүргүзүлгөн аскерий-гуманитардык операциянын ыйгарым укуктары менен милдеттеринен чегинен чыгып кетет, ошондой эле Кыргызстандын ОДКБ-нын чегиндеги милдеттемелерине шайкеш келбейт деген принциптин негизинде АКШнын жогорудагыдай өтүнүчүнөн баш тарткан. Бирок, кийинчерээк АКШнын Мамлекеттик Департаментин бетке кармаган америкалык тарап Кыргызстандын аймагына мындай типтеги аба кемелерин жайгаштыруу тууралуу ниетке ээ экендиги тууралуу маалыматты четке каккан жана бул багыттагы сүйлөшүүлөр болгондугун мойнуна алган эмес.

2005-жылдын күз мезгилинде АКШ мамлекети Кыргызстандын жаңы өкмөтү менен өзбек бийликтеринин талабы боюнча Өзбекстандын Карши-Ханабалдан чыгарылып жаткан авиабазанын бир нече аскерий-транспорттук самолётторун «Манас» авиабазасына которуу тууралуу макулдашышкан. Өзбекстандан чыгарылган калган жабдуулар менен аба кемелери АКШнын Борбор Азиядагы авиабазаларына бөлүштүрүлүп, аскерий контингент АКШга кайтарылган.

2006-жылдын май айында Кыргызстандын президенти Курманбек Бакиев АКШ авиабазаны пайдалангандыгы үчүн арендалык төлөмдү тарабынан 15 млн. АКШ долларынан 207 млн. АКШ долларына чейин көтөрүүнү сунуш кылат. Узакка созулган сүйлөшүүлөрдөн соң АКШ мамлекети Кыргызстанга 60 млн. АКШ доллары түрүндөгү жардамды жыл сайын берип туруу тууралуу макулдукка кол койгон. Бул жардам өз ичине авиабазанын арендасы үчүн төлөмдү да камтыган.

НАТОнун «Тынчтык үчүн өнөктөштүк» («Партнерство ради мира») программасынын чегинде Кыргыз Республикасынын Борбордук чалгындоо батальону (Центразбат) АКШ жана коалициянын курамына кирген башка өлкөлөрдүн тынчтык орнотуучу күчтөрү менен биргелешкен аскерий окууларды өткөрүп, аскерий делегациялар бири биринин

өлкөсүнө зыярат (визит) кылышкан, ар кыл курстар менен стажировкалардан өтүшкөн. Мисалы, 1996-жылы Кыргызстандын Улуттук гвардиясы Монтана штатынын и аналогдуу күч түзүмдөрү менен өнөктөш мамлелерди орноткон<sup>11</sup>.

Эки мамлекеттин аскерий кызматташтыгынын негизги багыты болуп чөлкөмдүк (регионалдык) коопсуздук маселелери эсептелет. Эки тарап тең Борбор Азиядагы стабилдүүлүк менен коопсуздукту сактоо боюнча аракеттерди андан ары уланта берүүнү баса көрсөтүшкөн.

Кыргызстан үчүн 1999-жылы башталган «Тоо шарттарындагы аскерий ишмердик» («Военная деятельность в горных условиях») жана «Атайын багыттагы күчтөрдүн ишмердиги» («Деятельность сил специального назначения») деп аталган программалар өтө актуалдуу мааниге ээ болуп, алардын биринчиси АКШнын Аляскадагы аскеринин тоолуу аймакта жайгашкан окуу борбору менен бирдикте ишке ашырылган<sup>12</sup>. Эки мамлекеттин коргонуу министирликтеринин кызматташтыгы жакшы жолго коюлган. Мисалы, 2000-жылы эл аралык террористтерге каршы күрөшүү үчүн АКШ мамлекети Кыргызстандын коргонуу Министирлигине 3 млн АКШ долларынан ашык каражатты бөлүп берген<sup>13</sup>. Бул каражаттын басымдуу көп бөлүгү радиостанцияларды, түнкү көрүүнү мүмкүн кылган приборлорду жана амуницияны сатып алууга сарпталган.

Кыргызстанда болуп өткөн ыңкылаптан кийин бир аз тыныгуудан соң 2010-жылдын 9-апрелинде АКШнын аба-аскер күчтөрү транзиттик жүк ташуулар Борборун эксплуатациялоону андан ары улантышкан<sup>14</sup>.

2008-жылдын 18-декабрында Кыргыз Республикасынын президентинин администрациясынын өкүлү кыргыз бийлиги Манастагы америкалык аскерий базаны жабуу ниетинде экендигин төмөнкүчө билдирген: «Афганистанда аскерий иш-аракет-

<sup>11</sup> Айдаркул К., Омаров М. сотрудничество России и США с Кыргызстаном в новых геополитических условиях // [www.ca-c.org/journal/2003/journal\\_rus/cac-1/14.aidrus.shtml](http://www.ca-c.org/journal/2003/journal_rus/cac-1/14.aidrus.shtml); Чотбаев А. (командующий НацГвардией Киргизии) - "Численность личного состава... это военная тайна" // <http://www.centrasia.ru/newsA.php?st=1064614560>

<sup>12</sup> Айдаркул К., Омаров М. сотрудничество России и США с Кыргызстаном в новых геополитических условиях // [www.ca-c.org/journal/2003/journal\\_rus/cac-01/14.aidrus.shtml](http://www.ca-c.org/journal/2003/journal_rus/cac-01/14.aidrus.shtml); КЫРГЫЗСТАН В МИРОВОМ СООБЩЕСТВЕ // [www.history.krsu.edu.kg/index.php?option=com\\_content](http://www.history.krsu.edu.kg/index.php?option=com_content); США - КЫРГЫЗСТАН: МОДЕЛЬ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ // [cyberleninka.ru](http://cyberleninka.ru) > ... > ПОЛИТИКА И ПОЛИТИЧЕСКИЕ НАУКИ; Центральная Азия: Военный баланс - Фергана // [www.fergananews.com/articles/7514](http://www.fergananews.com/articles/7514)

<sup>13</sup> Айдаркул К., Омаров М. сотрудничество России и США с Кыргызстаном в новых геополитических условиях // [www.ca-c.org/journal/2003/journal\\_rus/cac-01/14.aidrus.shtml](http://www.ca-c.org/journal/2003/journal_rus/cac-01/14.aidrus.shtml)

<sup>14</sup> США возобновили использование авиабазы «Манас». Lenta.ru (9 апреля 2010). Проверено 13 августа 2010. Архивировано из первоисточника 5 февраля 2012 //

<sup>10</sup> Хосю Манаса у наса // [http://ria.ru/photolents/20090204/160953785\\_10.html](http://ria.ru/photolents/20090204/160953785_10.html)

тер болбогондуктан улам, биз Манастагы базанын ишин токтотуу тууралуу диалогду азыр эле баштоого эч күмөнсүз даярбыз»<sup>15</sup>.

Бул билдирүүдөн 2 жума мурун, башкача айтканда, 2008-жылдын 4-декабрында өткөн пресс-конференцияда «Таза дин» («Чистая вера») деген аталыштагы жаңы диний кыймыл Александр Ивановдун сурак-жоопсуз өлтүрүлүшүн жана аны өлтүргөн америкалык жоокердин жазасыз калуусун эске салуу<sup>16</sup> менен «Ганси» америкалык аскерий базаны өлкөдөн чыгаруу ниетин билдирген<sup>17</sup>.

2009-жылдын 3-февралында Кыргызстандын президенти Курманбек Бакиев Москвада өткөн сүйлөшүүлөрдүн жыйынтыктарына арналган пресс-конференцияда Кыргыз Республикасынын Өкмөтү Манастагы америкалык аскерий базаны жабууну чечти деп билдирген<sup>18</sup>. Анын пикиринде мындай чечимдин себеби болуп акыркы жылдары америкалык базанын Кыргызстандын территориясында жайгашкандыгы үчүн экономикалык компенсация төлөөнүн маселелери жана Кыргызстандын жараны и америкалык аскерий кызматкер тарабынан өлтүрүлүшү эсептелген.

**«Манастагы» америкалык аскерий база көрсөткөн гуманитардык жардам.** 2010-жылы «Манастагы» транзиттик жүк ташуу Борборунун Кыргызстандын экономикасына кошкон жалпы салымы 123,5 млн. АКШ долларын түзгөн. Бул суммага төмөнкүлөр кирген:

- республиканын өкмөтүнө төлөнгөн төлөмдөр;
- «Манас» аэропортуна төлөнгөн төлөмдөр;
- америкалык тараптын гуманитардык жардамга кеткен чыгымдары.

«Манастагы» транзиттик жүк ташуу Борбору базанын тегерегинде жайгашкан мектептердин, жаратылыш коруктарынын (заповедники), маданий борборлордун иштерин, ирригациялык каналдарды каржылоо, эмдөө максатындагы ийне саюу (прививки) кампанияларын өткөрүү сыяктуу бир топ масштабдардыгы гуманитардык жардамды көрсөткөн. Айтсак, «Транзиттик жүк ташуу Борбору Чүй областынын Раздольная айылындагы мектепти ремонттоого 295 миң АКШ долларын бөлүп берген. Ремонттолгон мектепти ачуу салтанатын транзиттик жүк ташуу Борборунун директору, полковник Джеймс Якобсон жана АКШ элчилигинин кызматкери Дэвид Маккормик ачышкан. Полковник Якобсон АКШ кадам сайын Кыргызстандын меймандос

эли менен узак мөөнөттүү достук кызматташтыгын уланта бермекчи деп билдирген.

Мектептин ремонтун жергиликтүү кыргыздар гана аткарган эмес. Ремонт ишине 376-й эскадрильядагы америкалык сержант Тим Эббенс активдүү катышкан. Ал мектептин чатыры менен суу агуучу түтүктөрүн ремонттогон»<sup>19</sup>.

«Транзиттик жүк ташуулар Борборунун директору Бишкектеги Хаятт мейманканасында жайгашкан жергиликтүү Ротари-клубдун жума сайын өтүүчү отурумуна катышты. Полковник Джеймс Якобсон жергиликтүү бизнес-лидерлерге базанын жетекчилиги 2012-жылы жалпы суммасы 700 АКШ долларын түзгөн 9 гуманитардык долбоорду даярдап жаткандыгын билдирди. Аталган суммадан 100 миң АКШ долларына кыргыз мектептери үчүн окуу куралдары сатылып алынмакчы. Америкалык тараптын каражатына Бишкектеги аэропорттун учуучу-конуучу тилкесинин 1000 метри алмаштырылган. Ошондой эле полковник Джеймс Якобсон отурумга келгендерге транзиттик жүк ташуу Борбору эми кыргыз-орусиялык биргелешкен «Газпромнефть-Аэро-Кыргызстан» ишканасынын жаңы өнөктөшү (партнёру) болуп саналат деп билдирип, АКШ менен Кыргызстандагы эки демократия мындан ары да жемиштүү кызматташтыгын уланта берээрин ишендирди»<sup>20</sup>.

#### Адабияттар:

1. Авиабазы Пентагона в Киргизии официально закрылась // [www.regnum.ru](http://www.regnum.ru) > Новости > Политика
2. Американский военнослужащий, застреливший гражданина Киргизии, прошел через детектор лжи // [www.regnum.ru](http://www.regnum.ru) > Новости > Политика
3. Айдаркул К., Омаров М. сотрудничество России и США с Кыргызстаном в новых геополитических условиях // [www.ca-c.org/journal/2003/journal\\_rus/cac-01/14.aidrus.shtml](http://www.ca-c.org/journal/2003/journal_rus/cac-01/14.aidrus.shtml); Чотбаев А. (командующий Нац Гвардией Киргизии) - "Численность личного состава... это военная тайна" // <http://www.centrasia.ru/newsA.php?st=1064614560>
4. В. Путин подписал закон о ратификации соглашения об условиях пребывания в Кыргызстане объединенной российской военной базы // <http://kabarlar.org/?newsid=9786>;
5. Власти Киргизии закроют военную базу США в Манасе // [www.regnum.ru](http://www.regnum.ru) > Новости > Политика
6. Военная база в Манасе стала Центром транзитных перевозок. ОРУЖИЕ РОССИИ. 24 июня 2009 // [www.regnum.ru](http://www.regnum.ru) > Новости > Политика.
7. Киргизия закрывает авиабазу США в Манасе // [www.regnum.ru](http://www.regnum.ru) > Новости > Политика.
8. Коллективные силы быстрого развертывания // [www.dkb.gov.ru/g/1.htm](http://www.dkb.gov.ru/g/1.htm); ВЕДОМОСТИ - Что такое КСБР? Экономический онлайн // [www.vedomosti.ru/glossary/КСБР](http://www.vedomosti.ru/glossary/КСБР); КСБР обретают крылья. Россия наращивает военное // [www.centrasia.ru/newsA.php?st=1050699780](http://www.centrasia.ru/newsA.php?st=1050699780)

<sup>15</sup> Власти Киргизии закроют военную базу США в Манасе // [www.regnum.ru](http://www.regnum.ru) > Новости > Политика

<sup>16</sup> Американский военнослужащий, застреливший гражданина Киргизии, прошел через детектор лжи // [www.regnum.ru](http://www.regnum.ru) > Новости > Политика

<sup>17</sup> Новое религиозное движение в Киргизии потребует вывода американской военной базы «Манас» // [www.regnum.ru](http://www.regnum.ru) > Новости > Политика

<sup>18</sup> Киргизия закрывает авиабазу США в Манасе // [www.regnum.ru](http://www.regnum.ru) > Новости > Политика

<sup>19</sup> Хосю Манаса у наса // [http://ria.ru/photolents/20090204/160953785\\_10.html](http://ria.ru/photolents/20090204/160953785_10.html)

<sup>20</sup> Хосю Манаса у наса // [http://ria.ru/photolents/20090204/160953785\\_10.html](http://ria.ru/photolents/20090204/160953785_10.html)

9. Коллективные силы оперативного реагирования // [ru.wikipedia.org/.../Коллективные силы оперативного реагирования](http://ru.wikipedia.org/.../Коллективные_силы_оперативного_реагирования)
10. «Манас» сменил вывеску. НВО.2009-06-26 // [www.regnum.ru](http://www.regnum.ru) › Новости › Политика;
11. Министры обороны КР и РФ подписали соглашение о статусе и условиях пребывания российской военной базы (список соглашений) // <http://kabarlar.org/?newsid=268>; Соглашение между Российской Федерацией и Киргизской Республикой о статусе и условиях пребывания объединенной российской военной базы на территории Киргизской Республики // [docs.cntd.ru/document/902383846](http://docs.cntd.ru/document/902383846);
12. Новое религиозное движение в Киргизии потребует вывода американской военной базы «Манас» // [www.regnum.ru](http://www.regnum.ru) › Новости › Политика
13. ОДКБ // [www.dkb.gov.ru/a/c.htm](http://www.dkb.gov.ru/a/c.htm); [www.regnum.ru](http://www.regnum.ru) › Тематические новости
14. США возобновили использование авиабазы «Манас». Lenta.ru (9 апреля 2010). Проверено 13 августа 2010. Архивировано из первоисточника 5 февраля 2012 // [www.regnum.ru](http://www.regnum.ru) › Новости › Политика
15. Хосю Манаса у наса // [http://ria.ru/\\_photolents/20090204/160953785\\_10.html](http://ria.ru/_photolents/20090204/160953785_10.html)
16. Rumsfeld Wraps Up Middle East, Central Asia Trip in Kyrgyzstan // [www.regnum.ru](http://www.regnum.ru) › Новости › Политика

Рецензент: д.филол.н., профессор Мамбеталиев К.И.